

Kādos gadījumos un kam ir tiesības uz valsts nodrošināto juridisko palīdzību kriminālprocesā?

Tiesības uz valsts nodrošināto juridisko palīdzību ir personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību (*persona, pret kuru uzsāks kriminālprocesu, aizturētais, aizdomās turētais, apsūdzētais, tiesājamais*) kriminālprocesa likuma noteiktajos gadījumos, ja:

- nav noslēgta vienošanās par aizstāvību, bet aizstāvja piedalīšanās ir obligāta (KPL 83.panta pirmā daļa) jeb **obligātā aizstāvība**;
- nav noslēgta vienošanās par aizstāvību, bet persona vēlas aizstāvja piedalīšanos jeb **fakultatīvā aizstāvība**.

!!! Lai **personai** tiktu nodrošinātas šīs tiesības (valsts nodrošinātā aizstāvība), persona procesa virzītājam (*izmeklētājam, prokuroram, tiesnesim*), **norāda uz valsts nodrošinātās aizstāvības nepieciešamību**.

SVARĪGI:

*Valsts nodrošināto aizstāvi kriminālprocesā uzaicina Kriminālprocesa noteiktajā kārtībā un noteiktajos gadījumos.

*Atkarībā no konkrētās situācijas izšķir obligātās aizstāvības vai fakultatīvās aizstāvības gadījumu.

*Valsts nodrošināto juridisko palīdzību krimināllietās nodrošina zvērināti advokāti, bet Zvērinātu advokātu padome nodrošina šo zvērināto advokātu uzraudzību.

Tiesu administrācija veic samaksu par:

- ✓ valsts nodrošināto aizstāvību un juridiskās palīdzības sniegšanu kriminālprocesā.

Kādos gadījumos aizstāvja piedalīšanās kriminālprocesā ir obligāta (KPL 83.panta pirmā daļa)?

- ✓ ja tiesības uz aizstāvību ir nepilngadīgai vai ierobežoti pieskaitāmai personai;
- ✓ par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu;
- ✓ ja tas tiek turpināts sakarā ar pieteikumu par mirušas personas rehabilitāciju;
- ✓ ja tiesības uz aizstāvību ir personai, kura garīga rakstura vai cita veselības traucējuma dēļ pati nespēj pilnībā izmantot savas procesuālās tiesības;
- ✓ ja tiesības uz aizstāvību ir analfabētam vai personai ar tik zemu izglītības līmeni, ka tā nevar pilnvērtīgi izmantot savas procesuālās tiesības.

Kāda ir atšķirība starp obligāto aizstāvību un fakultatīvo aizstāvību?

***Obligātās aizstāvības** gadījumā personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību un kura nav noslēgusi vienošanos par aizstāvību, neatkarīgi no šīs personas vēlmes, likuma noteiktajos gadījumos aizstāvība nodrošināma obligāti. Personas atteikšanās no aizstāvja procesa virzītājam nav saistoša, izņemot gadījumos, ja ir noslēgta vienošanās par aizstāvību. Obligātā aizstāvība nav atkarīga no personas vai tās materiālā stāvokļa.

***Fakultatīvās aizstāvības** gadījumā persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, un kurai nav noslēgta vienošanās par aizstāvību, var brīvi pēc savas iniciatīvas lūgt procesa virzītājam nepieciešamību par valsts nodrošināto aizstāvību. No valsts nodrošinātās aizstāvības ir tiesības atteikties jebkurā laikā.

ATSKĪRĪBA STARP VALSTS NODROŠINĀTO AIZSTĀVI UN PERSONAS IZVĒLĒTU ADVOKĀTU

Valsts nodrošināts aizstāvis:	Personas izvēlēts advokāts:
*persona nevar izvēlēties savu valsts nodrošināto aizstāvi;	*personas pati izvēlas sev aizstāvi;
*samaksu par aizstāvja darbu nodrošina Tiesu administrācija;	*samaksu par aizstāvja darbu veic par saviem līdzekļiem;
*piedalās lietā no uzdevuma pieņemšanas brīža līdz kriminālprocesa pabeigšanai, izņemot gadījumus, kad tiek uzaicināts nodrošināt aizstāvību atsevišķā procesuālā darbībā;	*piedalās lietā no vienošanās noslēgšanas brīža, ja aizstāvāmā persona ieguvusi tiesības uz aizstāvību kriminālprocesa likuma noteiktajā kārtībā;
*aizstāvības veikšana atsevišķā procesuālās darbībā neuzliek aizstāvim pienākumu uzņemties aizstāvību visā kriminālprocesā.	*aizstāvis nevar bez aizstāvāmā piekrišanas atteikties no aizstāvēšanas, kas jāveic saskaņā ar vienošanos.

PROCEDŪRA ATTIECĪBĀ UZ VALSTS NODROŠINĀTO AIZSTĀVĪBU

Kā tiek nozīmēts valsts nodrošināts aizstāvis kriminālprocesā (KPL 80.pants)?

Persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību un kura nav noslēgusi vienošanos ar sevi izvēlētu aizstāvi → izsaka procesa virzītājam lūgumu par nepieciešamību nodrošināt valsts aizstāvi → procesa virzītājs Zvērinātu advokātu vecākajam paziņo par nepieciešamību nodrošināt aizstāvi → Zvērinātu advokātu vecākais norīko valsts nodrošināto aizstāvi un paziņo par to procesa virzītājam → norīkotais valsts nodrošinātais aizstāvis sniedz juridisko palīdzību.

Kā tiek nozīmēts valsts nodrošināts aizstāvis kriminālprocesā atsevišķā procesuālā darbībā (KPL 81.pants)?

Ja nav noslēgta vienošanās par aizstāvību vai aizstāvis, ar kuru noslēgta vienošanās, nevar ierasties procesuālās darbības veikšanai → procesa virzītājs uzaicina valsts nodrošināto aizstāvi, lai nodrošinātu aizstāvību šādās atsevišķās procesuālās darbībās → izmeklēšanas darbībās, kurās iesaistīts aizturētais; lēmuma par atzīšanu par aizdomās turētu paziņošanā un aizdomās turētā pirmajā nopratināšanā; ar drošības līdzekļa piemērošanu saistīto jautājumu izskatīšanā pie izmeklēšanas tiesneša → Procesuālās aizstāvības nodrošināšanai atsevišķā procesuālā darbībā uzaicina advokātu atbilstoši attiecīgās tiesas darbības teritorijas zvērinātu advokātu vecākā sastādītājam advokātu dežūru grafikum.

Biežāk uzdotie jautājumi:

1) Vai gadījumos, kad aizstāvja piedalīšanās kriminālprocesā ir obligāta, varu tomēr no tās atteikties?

Nē, šajā gadījumā saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 83.panta noteikumiem nav šādu tiesības atteikties no aizstāvības, izņemot gadījumu ja ir noslēgta vienošanās ar sevi izvēlētu aizstāvi.

2) Kas notiek situācijā, kad manis izvēlētais advokāts ar kuru noslēgta vienošanās, nespēj ierasties uz atsevišķu procesuālo darbību, kad realizējama obligātā aizstāvība? Vai šajā situācijā palieku bez aizstāvja?(KPL 81.pants)

Nē, obligātās aizstāvības gadījumā procesa virzītājs sazinās ar zvērinātu advokātu vecāko, kurš pēc grafika norīko valsts nodrošināto aizstāvi uz procesuālās darbības veikšanu. Tas nozīmē, ka šis valsts advokāts piedalīsies tikai šajā procesuālajā darbībā, uz kuru netika Jūsu izvēlētais advokāts.

3) Vai obligātās aizstāvības gadījumos (KPL 83.pants) es drīkstu slēgt vienošanos ar citu – sevi izvēlētu – advokātu par saviem līdzekļiem?

Jā, Jūs drīkstiet slēgt vienošanos ar citu – sevi izvēlētu – advokātu par saviem līdzekļiem. Tomēr, ja obligātās aizstāvības gadījumā Jūsu izvēlētais advokāts, piemēram, nevarēs ierasties uz kādu konkrētu procesuālo darbību, tad šīs procesuālās darbības veikšanai procesa virzītājs pieaicināts valsts nodrošināto advokātu.

4) Vai fakultatīvās aizstāvības gadījumā nozīmē, ka valsts nodrošinātais aizstāvis piedalīsies pilnīgi visās procesuālajās darbībās un es nevarēšu no tā atteikties?

No valsts nodrošinātās aizstāvības ir tiesības atteikties jebkurā laikā!

5) *Vai fakultatīvās aizstāvības gadījumā es drīkstu slēgt vienošanos ar citu – sevis izvēlētu – advokātu par saviem līdzekļiem?*

Jā, Jūs drīkstiet slēgt vienošanos ar citu – sevis izvēlētu – advokātu par saviem līdzekļiem.

6) *No kā piedzen procesuālos izdevumus, kad juridiskā palīdzības sniedzējs norīkots no valsts budžeta līdzekļiem?*

Kriminālprocesa likuma 368. pantā noteikts, ka procesuālos izdevumus, t. i., summas, kas izmaksātas advokātam, kad izdevumus par juridisko palīdzību sedz no valsts līdzekļiem, piedzen no notiesātajiem, ja nav priekšnoteikumi, kuri paredz izdevumu samaksu no valsts budžeta līdzekļiem. Procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākums gulstas arī uz nepilngadīga notiesātā vecākiem vai aizbildņiem.

7) *Vai ir likumā paredzēti izņēmuma gadījumi, kad notiesātais ir atbrīvojams no procesuālo izdevumu segšanas?*

Jā, šādi gadījumi ir paredzēti. Kriminālprocesa likum 368.panta ceturtajā daļā noteikts, ka procesuālos izdevumus sedz no valsts līdzekļiem, ja persona, no kuras tie piedzenami, ir maznodrošināta vai trūcīga. Tiesa var atbrīvot notiesāto no procesuālo izdevumu piedziņas pilnībā vai daļēji arī citos gadījumos, ja piedziņa var būtiski ietekmēt to personu mantisko stāvokli, kuras atrodas notiesātā apgādībā.

8) *Vai man ir jāsedz procesuālie izdevumi, ja ar tiesas spriedumu esmu attaisnots?*

Nē, šādā gadījumā procesuālos izdevumus sedz no valsts līdzekļiem.

Informatīvs buklets

PAR AIZSTĀVĪBAS NODROŠINĀŠANU PERSONĀM, KURĀM IR TIESĪBAS UZ VALSTS NODROŠINĀTO JURIDISKO PALĪDZĪBU KRIMINĀLPROCESĀ

„Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.” (Satversmes 92.pants).

Tiesu administrācija, 2024.gads

Sagatavotājs: A.Rozentāle